

УДК 655.224.2(075.8)

Б. Шуневич**ДО ПРОБЛЕМИ УКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ
НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ**

Дистанційне навчання відрізняється від загальноприйнятого традиційного тим, що орієнтоване головним чином на самостійну роботу студентів. Усі заплановані навчальною програмою курси студент вивчає самотужки за допомогою електронних посібників. Такі посібники дають можливість ефективно на відстані здійснювати і контролювати процес навчання згідно з певним графіком освоєння розділів та у заданому варіанті тренувальних завдань.

Електронний посібник – це офіційно затверджене видання, яке частково або повністю заміняє або доповнює традиційний підручник. Включає в себе графічну, текстову, цифрову, мовну, музикальну, відео-, фото- та іншу інформацію, а також друковану документацію користувача. Може бути виконане на електронному носії – магнітному (магнітна стрічка, магнітний диск та ін.) чи оптичному (CD-ROM, DVD тощо), а також опубліковане в комп'ютерній мережі [2]. Електронний посібник розрахований на роботу з комп'ютером в інтерактивному режимі, тобто за допомогою систем меню, функціональних клавіш, багатовіконного інтерфейса. Забезпечує ознайомлення студента з навчальною інформацією у формі, послідовності і темпі, які йому підходять.

Сьогодні у вітчизняній методиці практично відсутні дослідження з розробки концепції електронного посібника. До навчальних електронних видань відносяться посібники, зміст яких відповідає повному навчальному курсові або окремій його частині з різних видів робіт і дисциплін (лекція, урок, семінар, лабораторні і практичні заняття, самостійна, домашня й контрольна роботи, тест і ін.). За допомогою цих видань можуть бути по-но-

вому розв'язані такі проблеми навчання, як індивідуалізація, мотивація тощо. Індивідуалізація в електронному посібникові здійснюється за рахунок різних способів подання інформації й персонального проходження навчального матеріалу (подорожі по країні, мову якої вивчаємо, та ін.). Електронний посібник у певній мірі виступає в ролі репетитора, який допомагає кожному студентові знайти свій найзручніший шлях вивчення предмета.

У комп'ютерному посібнику реалізуються також основні принципи проблемного навчання. Це здійснюється шляхом постановки проблемних завдань (знайти, дізнатись, зрозуміти, висловити думку та ін.), пошуку й орієнтування у способах їх вирішення, для того щоб студент зміг дійти самостійного висновку, а відтак приступити до роботи.

Метою цієї статті є загальний опис електронних посібників для дистанційного навчання і вимог до їх укладання, а також ознайомлення з проектами посібників автора публікації [5, 6, 8]. Інформацією для написання послужили матеріали для дистанційного навчання, дані міжнародних конференцій, монографії, дисертації, статті, присвячені цій проблемі [1, 2, 3, 4, 7].

Звичний посібник допускає колективну або індивідуальну навчальну роботу та активну участь викладача, а електронний розрахований насамперед на самостійну працю, на „занурення” студента в той чи інший предметний світ, що досягається використанням різних видів наочності. Якщо традиційний підручник розрахований, як правило, на поурочне, „лінійне” вивчення матеріалу, то електронний дозволяє багатоваріантний вхід/вихід у навчальну систему (тут допустима аналогія з пошуком слів, словникової статті у звичайному словнику і з багатоглядним пошуком слів, значень у комп'ютерному), різну послідовність вивчення матеріалу, стимулює особисту пізнавальну активність.

Навчальне електронне видання повинне мати систематизований матеріал з відповідних науково-практичних галузей знань, забезпечувати студентам творче й активне оволодіння знаннями та навиками, відрізнятись високим рівнем технічного виконання і художнього оформлення, повнотою інформації, якістю методичного інструментарію, наочністю, логічністю і послідовністю викладення матеріалу. Результатом розроблення електронного навчального посібника для дистанційного навчання повинен бути комерційний конкурентоздатний продукт, який кори-

стується попитом на ринку освітніх послуг і виправдовує затрати на його створення.

Звичайні підручники, які в українських вищих навчальних закладах використовували десятиліттями, застосовувати при дистанційному навчанні складно, тому що вони розраховані на роботу з викладачем. Спеціальні ж навчально-методичні посібники, які поєднують різні засоби навчання (текст, аудіо- і відеоматеріали, комп'ютерні програми), в Україні тільки-но створюються, і на них лягає особливе функціональне навантаження.

Методичні посібники потрібно постійно удосконалювати, щоб у результаті одержати матеріал, який міг би зацікавити учня або студента, дати їм необхідний обсяг знань для вступу, наприклад, у вищий навчальний заклад чи для успішного його закінчення.

Форма подання навчального матеріалу обумовлена особливостями дистанційної освіти. Віддаленість студентів від навчальної бази повинна компенсуватися використанням для навчання сучасних комп'ютеризованих засобів, а також засобів телекомунікації. Необхідні для відтворення електронних посібників технічні і програмні засоби мають бути доступними для потенційних студентів. Одночасно методичні посібники повинні розроблятися з урахуванням перспективи розвитку інфраструктури системи дистанційного навчання. Для реалізації навчального посібника може бути вибрана форма гіпермедіа-документа у форматі HTML, яка забезпечує наочність викладення матеріалу завдяки включенню в текст графічних, звукових і відеоілюстрацій. З другого боку, формат HTML є стандартом для мережі Інтернет, тому посібник може бути розміщений в університетській чи інститутській бібліотеці електронних підручників.

Для кожного посібника розробляється сценарій аудиторного заняття. Основна мета його – організація продуктивної пошукової діяльності студентів, що базується на одержаних знаннях. Найефективнішими є практичні завдання, зорієнтовані на майбутню професійну діяльність. Використовується ситуаційний аналіз у різному вигляді: рольові, операційні, ділові ігри. Формами організації цих знань є обговорення, круглі столи, дискусії, деякі види „мозкового штурму” тощо. Значення активних методів при дистанційному навчанні надзвичайно зростає. При самостійному вивченні курсу у кожного студента формується своя точка

зору на зміст предмета. Ці погляди відрізняються від загально-прийнятих або поглядів викладача й однокурсників.

Розроблені авторами статті посібники – це гіпермедійна система, що працює в середовищі Windows 98. Їх навчальний матеріал складається з автономних комплексних блоків (розділів), зв'язаних між собою системами зовнішньої і внутрішньої навігації. Кожний розділ включає в себе інформаційну частину, практикум і систему контролю знань. Усі розділи виконані у форматі HTML і з'єднані між собою гіпертекстовими посиланнями. При неправильній відповіді відбувається посилання на розділ документа, в якому є теоретичний матеріал, а при правильній – перехід до заставки “правильно”. Крім того, у посібники включені додаткові матеріали, як от:

- загальна характеристика предмета;
- навчальна програма з даного предмета;
- інструкція для самостійної роботи студента;
- алгоритм вивчення предмета з приблизним часовим графіком самостійного навчання і зазначенням витрат часу студента;
- загальні прийоми самостійної роботи зі специфікою предмета, що вивчається (планування, пошук необхідної інформації, робота з літературою).

Комп'ютерні програми в основному розглядаються як додатковий засіб навчання до підручників для вирішення завдань контролю і/або тренування. На даний час уже розроблені основні принципи побудови навчальних комп'ютерних програм. Про це свідчать, зокрема, матеріали щорічних конференцій Міжнародної організації викладачів іноземних мов – EUROCALL. Створення навчальних комп'ютерних курсів розвивається не стільки шляхом аналізу мови і забезпечення спілкування “людина–комп'ютер” на природній мові, скільки шляхом максимального використання все потужнішої пам'яті комп'ютера (відеоінформація, аудіоінформація, структурування текстів) і можливості комп'ютера обробляти дані.

Модель тренувальних комп'ютерних вправ діє за принципом: презентація – тренування – контроль. Електронний посібник із записом інформації на лазерному диску переносить акцент на навчання методом відкриття – дивись, подорожуй, пізнавай, розумій, запам'ятовуй, говори. В інтерактивній комп'ютерній системі ставиться завдання і пропонуються різні способи його вирішення, що не виключає, однак, й аналізу відповіді. У системі еле-

ктронного посібника разом із тренуванням і аналізом помилок переважно діє такий принцип навчання: візуально представлена комунікативна ситуація – включення в неї досягнення результату або ні (розуміння перевіряється, наприклад, шляхом вибору відповідної репліки, запису аудіотексту і порівняння з еталоном, комбінування елементів діалогу відповідності до ситуації та ін.).

Тепер для створення електронних посібників є всі технічні передумови – системи мультимедіа, наявність на ринку програмних засобів, які дають можливість легко монтувати відеозображення, звук і вербальний текст в єдине методичне ціле.

1. Карась Е. Дистанционный курс „Методологические аспекты использования мультимедии при разработке дистанционных курсов” // Материалы 7-й Междунар. конф. по дистанционному образованию „Дистанционное образование: открытые и виртуальные среды”. М., 1999. С. 143–146. 2. Материалы 6-й Междунар. конф. по дистанционному образованию „Дистанционное образование в России”. М., 1998. С. 20–21. 3. Сердюков П.І. Теоретичні основи навчання іноземних мов у мовному вузі з використанням інформаційних технологій: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київ. держ. лінгв. ун-т. К., 1997. 32 с. 4. Тези 3-ї Міжнарод. наук. конф. „Комп’ютерна лінгвістика та викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах”. Львів, 1998. С. 5–46. 5. Шуневич Б. Курс дистанційного навчання з теорії і практики військового перекладу // Зміни у свідомості українського суспільства на зламі тисячоліть / Редкол.: С. Рябов та ін. К., 2001. 6. Шуневич Б. Проект учебно-методического пособия для дистанционного обучения „A Guide to Business Communication” // Дистанционное обучение. Проблемы и перспективы взаимодействия вузов с регионами России. СПб., 1999. 7. Web-Based Training Cookbook / Brandon Hall. John Wiley & Sons, Inc., 1997. 8. Shunevych B. *A Guide to Ukrainian Business Communication Textbook*. Principles of it’s Compilation // 19th World Conference on Open Learning and Distance Education. Vienna, Austria 1999, <http://www.icde.org> (1999 World Conference).